

H.C. Andersen og J.P. Mynster

af forskningsstipendiat Kirsten Dreyer,
Det Kongelige Bibliotek

Sommeren 1822 gik alt bogstavelig talt galt for den unge H.C. Andersen, der var kommet til København den 6. september 1819 med det erklærede mål at blive skuespiller - og sidst men ikke mindst berømt. Skuespillerdrømmen led dog hurtigt skibbrud i 1821, da skuespilleren Ferdinand Lindgreen, der havde læst med ham, erklærede: "Følelse har De! men det er ikke Skuespiller, De skal være. I *or Herre* veed, hvad det er!" og anbefalede ham at tale med digteren Frederik Hoegh-Guldberg om at lære latin. Det kunne dog altid føre til en studentereksamen.¹ H.C. Andersen tog rådet til efterretning og fik også timer i latin hos Guldberg, men opgive teaterdrømmen kunne han ikke. Havde han ikke talent til at blive skuespiller, kunne han måske blive balletdanser, og da det heller ikke gik, forsøgte han sig som sanger samtidig med at han gjorde statisttjeneste på Det Kongelige Teater. Inderst inde vidste han imidlertid, at drømmen om en karriere ved teatret var en illusion, men vende hjem til Odense som taber eller forsøge sig som noget helt andet, ville han ikke. Som et sidste halmstrå greb han derfor til digtningen. Var det mislykkedes at blive noget ved scenen, kunne han i det

mindste producere noget til teatret, og hans venner og bekendte som Oehlenschläger og Kamma Rahbek syntes at bekræfte ham i hans digterdrømme. I løbet af fjorten dage skrev han så tragedien *Røverne i Tissenberg*, som han indsendte til Det Kongelige Teater 19. marts 1822. Tre måneder senere, 16. juni, kom det retur med en bemærkning om, at "Stykker, der i den Grad, som dette, forraadte Mangel paa al elementar Dannelse, ønskede man ikke oftere at modtage"². Et par uger senere fik han sin afsked som korsanger, og til sidst blev tragedien *Alfsol* forkastet 3. september. Den havde han indsendt til teatret, inden han kendte dommen over *Røverne i Tissenberg*. Hele hans eksistensgrundlag var ved at bryde sammen, og selv om han allerede i midten af juni havde ladet offentligheden vide, at han agtede at udgive *Alfsol* på tryk i *Ungdoms-Forsøg*, hjalp det ikke meget. Samtidig med forkastelsen af *Alfsol* anbefalede et af teaterdirektionens medlemmer, Knud Lyne Rahbek, imidlertid at give ham en understøttelse, så "hans umiskjendelige anlæg kunde blive dyrket og dannet"³. Ti dage senere, den 13. september, blev han kaldt op i direktionen, og her fik han tilbud om at læse til student på statens regning. Men hvad skete der egentlig under mødet?

I *Mit eget Eventyr uden Digtning* og *Mit Livs Eventyr* skriver Andersen, at det var Rahbek, der førte ordet. Han sagde, at *Alfsol* var ubrugeligt for scenen, men fortalte samtidigt, at Jonas Collin, der også var medlem af teaterdirektionen, havde talt Andersens sag hos

Knud Lyne Rahbek (1760-1830), blev efter tiårig embedsret i 1777 en af tidens store kulturpersoner, beder som tidsskrittredaktør, litteraturhistoriker, leder af den første teaterskole og direktør for Det Kongelige Teater. Pastel af Chr. Hornemann 1814 (Studentertorenmuseet i København).

Frederik 6., der havde "forundt" ⁴ ham en sum fra finanserne til hans underhold, og at Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler havde bevilget ham fri undervisning i Slagelse Latinskole, "hvor just en ny, som man sagde, driftig Rector var blevet ansat". Afrejsen skulle ske hurtigst muligt med den først afgående post. Den unge Andersen blev selvfølgelig stum af overraskelse, eftersom han havde forventet, at mødet drejede sig om *Alfsol*. På den anden side var det naturligvis et tilbud, han ikke kunne afslå.

Man kan undre sig lidt over, at alt var arrangeret på forhand, og at Collin oven i købet havde ulejliget kongen og talt med Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler, efter

som der trods alt forelå den - omend måske mindre sandsynlige mulighed, at Andersen havde takket nej. Hvordan den enevældige monark i givet fald ville have reageret, er næsten utænkeligt. Det ville nærmest have været majestætsfornærmelse.

Spørgsmålet er naturligvis, om Andersen fortæller den fulde sandhed i de to officielle selvbiografier, der udkom henholdsvis 1847 og 1855, eller har grupperet lidt på forløbet. Tager man Andersens *Læringsbog*, som han skrev i 1832, men som først blev udgivet i 1926, var det også Rahbek, der førte ordet. Her vil man sørge for hans uddannelse af to grunde. Den ene er det gode i *Alfsol*, og den anden er Andersens menneskelige kvaliteter. Han lader til at være "et ufordærvet Menneske", altså en udpræget moralsk begrundelse. Derefter hedder det: "Etatsraad Collin vilde foredrage Kongen det, og Universitetet haabede man, gav mig fri Skole. - Hvor, skulde jeg faae nærmere at vide." Ifølge denne version er intet altså afgjort på forhand, selv om det selvfølgelig langt hen ad vejen var en formsag at få kongens godkendelse. Andersen fortæller videre, at han nu skulle henvende sig til Collin, som ville tage sig nærmere af sagen. Det giver i øvrigt anledning til, at han kommer hjem til Collins, der boede i Bredgade 4, hvor hele familien oven i købet må høre *Alfsol*. Umiddelbart efter følger et nyt afsnit: "Det blev bestemt at jeg skulde til Slagelse."

Divergensen mellem de to historier er ganske interessant. I *Mit Liv* og *Det Uventede og Det Usædvanlige* og *Mit*

Livs Eventyr er det tydeligvis Collin, der tildeles rollen som den almægtige, og det er lige ved, at den enevældige Frederik VI er reduceret til en marionetfigur. Men således er det jo slet ikke i *Læringsbogen*. For det første skal Collin først forelægge sagen for majestæten, efter at Andersen har været til mødet i direktionen. Og for det andet håber man, at universitetet, dvs. Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler, vil give ham fri undervisning. Intet er altså afgjort på forhånd.

Der er næppe tvivl om, at *Læringsbogen* kommer tættest på det virkelige forløb. Det ved vi fra andre kilder, men inden vi ser nærmere på disse, er det værd at notere sig, at Andersen i begge versioner taler om de mere eller mindre abstrakte størrelser universitetet og Direktionen for lærde Skoler, hvori- mod han udtrykkelig nævner Collin ved navns nævnelse. Den skelnen var næsten symbolsk.

I *Mit eget Eventyr uden Digtning* og *Mit Livs Eventyr* giver Andersen som nævnt indtryk af, at afrejsen til Slagelse foregik med ekspresfart, og det gik bl.a. ud over udgivelsen af *Ungdoms-Forsøg*, idet han havde afleveret manuskriptet til trykkeriet under den forudsætning, at det først skulle sættes, når han havde skaffet et vist antal abonnenter. Men det kneb med at skaffe tilstrækkeligt interesserede, så han måtte i bogstaveligste forstand løbe hen til trykkeriet, hvor der imidlertid var lukket. Derfor lod han stå til, og det resulterede i øvrigt i, at bogen udkom uden og mod hans vilje.

I virkeligheden havde Andersen slet ikke så travlt, som han gerne vil give indtryk af. Der gik faktisk næsten

H.C. Andersen, tegnet ca. 1832 af Adam Müller.
H.C. Andersens Hus. Foto Studie Wermund
Bendtsen fot. (Copyright H.C. Andersens Hus/
Odense Bys Museer).

halvanden måned fra mødet i direktionen, til han rejste til Slagelse, og i den periode lå han bestemt ikke på den lade side, hverken når det gjaldt trykningen af *Ungdoms-Forsøg* eller at propagandere for sin egen sag.

I *Breve fra Hans Christian Andersen* udgivet af C.St.A. Bille og Nikolaj Bogh bd. I, Kbh. 1878, s. 2 kan man læse et udateret brev til J.P. Mynster, som må være skrevet mellem den 13. september og 25. oktober 1822, hvor den kommende latinskoleelev skriver:

Blottet for Alt til mine Studeringer, nødsages jeg til (i en Alder af noget over 17: Aar) at udgive mit første Forsøg. Da jeg ikke uden ved Supskrip-

tion vil kunde see mig skadesløs, vover jeg at bede Dem tage et Exemplar. Prisen for Exemplaret er 9 Mk. - Hvis De tillader det, vil jeg med Fornøjelse læse Dem noget af mit Arbejde, naar De vil bestemme Tiden. - Derictionen for det kongelige Theater have fundet saa meget godt ved mit Arbejde (Alfsol) at de have besluttet at underholde mig nogle Aar i Sorøe Academie.

.Erbødigt

H.C. A n d e r s e n.

Sammen med brevet havde Andersen lagt en liste over abonnenterne, der talte prominente personer som Frederik 6.s datter prinsesse Caroline, gehejmeradinde Colbjørnsen, komponisten C.E.F. Weyse, stiftsprovst H.G. Clausen (der havde rang af biskop og derfor benævnes med denne titel) og Holmens provst C.F. Gutfeld.

Brevet er ganske interessant set i relation til Andersens selvbiografier. For det første afslører det, at han absolut ikke havde opgivet tanken om at fa *Ungdoms-Forsøg* udgivet, selv om han skulle i latinskolen. Tværtimod virkede han meget aktivt for udgivelsen. Han tilbyder jo oven i købet at læse op for Mynster. For det andet tør begrundelsen for udgivelsen vel karakteriseres som en sandhed med modifikation.

Andersen havde som nævnt bade faet tilsagn om friplads og underhold, naar han begyndte skolen, sa han var absolut ikke blottet for alt til sine studeringer. Endvidere bemærker man, at han skriver, at han skal pa Sorø Akademi. Det vidste han ogsa, var en let omgang med sandheden. Dels var det slet ikke i

teaterdirektionens magt at underholde ham økonomisk, og dels var det op til Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler at bestemme, hvor han skulle ga i skole.

Man kan umiddelbart undre sig lidt over, at Andersen henvendte sig til netop Mynster. Nar man ser pa listen over abonnenter, var det som nævnt medlemmer af samfundets top, der havde skrevet sig pa. Men Mynster var kun residerende kapellan ved Vor Frue Kirke. Det var givetvis heller ikke i egenskab af præst, at Andersen sendte ham brevet, men han vidste uden tvivl, at Mynster ogsa var medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler med rang af etatsrad. Den bestod af fire medlemmer med hver sit ansvarsomrade, og Mynsters var netop de lærde skoler. Han var med andre ord i realiteten den overste for hele latinskolevæsenet i Danmark. Det var altsa ham, der bestemte, hvor Andersen skulle i latinskole. Derfor var det fuldstændig absurd, at H.C. Andersen fortalte Mynster, at teaterdirektionen havde besluttet at sende ham til Sorø Akademi. Hvis det virkelig var tilfældet, ville Mynster selvfølgelig vide det, eftersom det var ham, der havde bestemt det. Men Andersen valgte utvivlsomt at spille dum i habet om at pavirke Mynster. Det fik han nu ikke held med.

H.C. Andersen ventede heller ikke pa, at Mynster skulle indbyde ham til at læse op. Engang i begyndelsen af oktober modte han simpelthen op, for den 11. skriver Mynster til Jonas Collin, at Andersen har besøgt ham og tilbudt

Slagelse Latinskole, Bredegade i Slagelse. Ældre fotografi (Copyright H.C. Andersens Hus/Odense Bys Museer).

at læse for ham, "hvorimod jeg læste for ham, dels fordi han er i Begreb med at lade en Tragedie trykke, dels fordi han i et Brev havde fortalt mig, at Teaterdirektionen havde syntes saa godt om hans sidste Arbejde, at den havde besluttet at underholde ham nogle Aar i Sorø Akademi." Og så tilføjer Mynster, at Andersen siden har sendt ham en poetisk epistel, "som efter Omstændighederne gerne kan passere", ligesom han fandt at han var en mere godlidende person, end han havde forventet.⁸

Bortset fra at Mynster læste Andersen teksten, uden at det tilsyneladende gjorde større indtryk, eftersom han siden sendte Mynster en poetisk epistel, der desværre ikke er bevaret, kunne en udtalelse i brevet tyde på, at Mynster

forst traf sin beslutning om at sende ham til Slagelse efter - og altså under indtryk af - det personlige møde med Andersen. I begyndelsen af brevet skriver han nemlig: "Da den private Undervisning her i Staden ikke synes at ville slaa an paa Deres poetiske Klient, og det vel sagtens vilde blive ham altfor upoetiskt, om man tingede ham i Kost og Lære hos en eller anden Præst paa Landet, saa tror jeg ogsaa, at det vil være det retteste at forsøge ham i en Skole, og at Meisling uden Tvivl er den Rektor, der kan være bedst skikket til at regere ham. Han vil let kunne faa fri Undervisning i Slagelse, men det vil være nødvendigt, at De eller en anden skriver desangaaende til Direktionen, ikke blot fordi alle Gratistpladser er besatte, men ogsaa fordi der

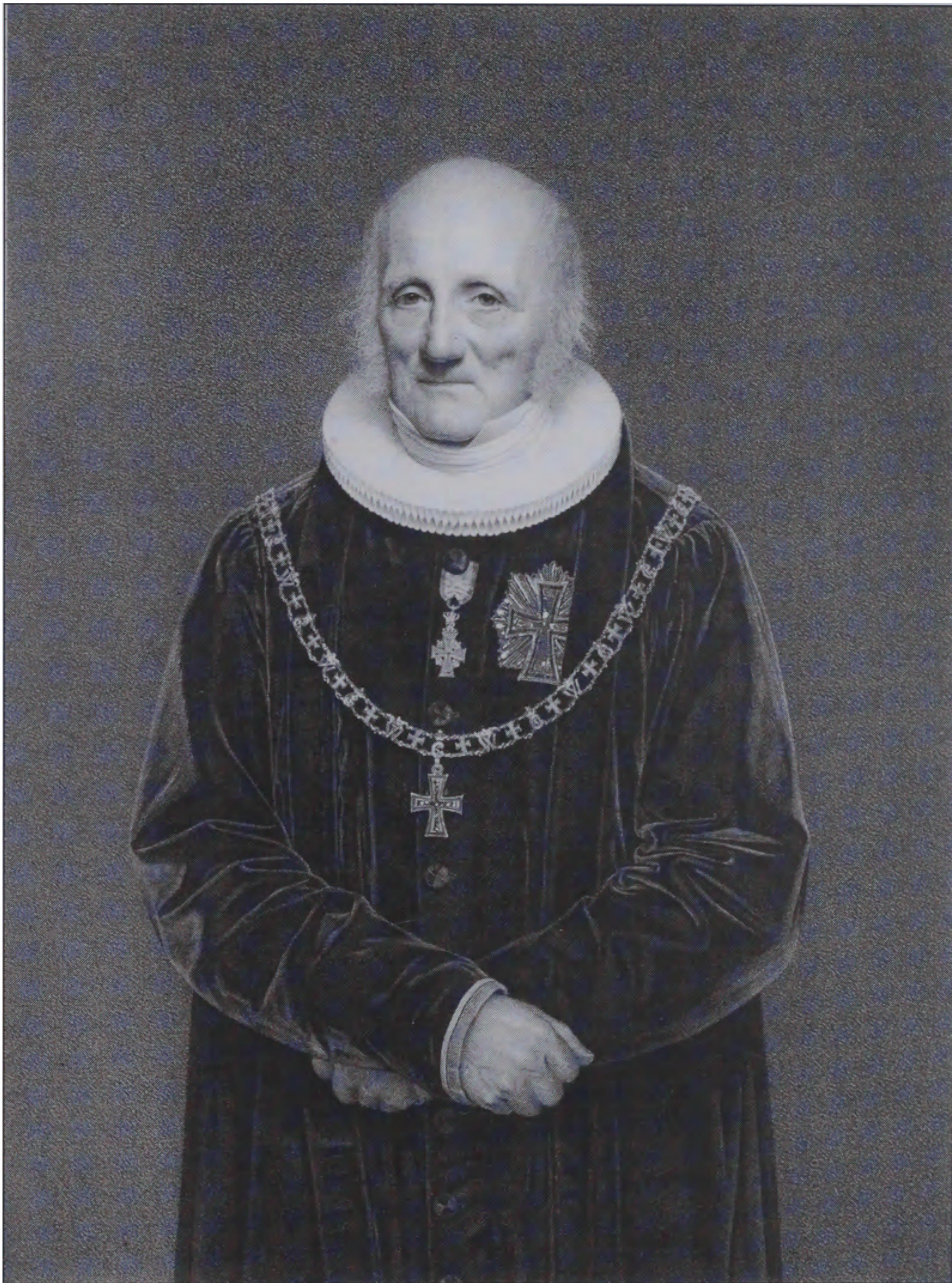
egentlig udfordres et Proveaar, inden fri Undervisning tilstaas, hvorfra der altsaa maa dispenseres; men dette sker ogsaa under særdeles Omstændigheder.””

Det var Hans Brix, der første gang drog Mynsters brev frem, og man må give ham ret i, at det bestemt ikke er noget særligt elskværdigt indtryk, man får af den senere biskop, selv om Mynster dog måtte indrømme, at den unge Andersen trods alt var en godlidende person. Men man skal måske også prøve at se sagen fra Mynsters side. Han havde ansvaret for de lærde skoler, og pludselig dukker Andersen op uden at være inviteret og hævder hardnakket, at han skal på Sorø Akademi, selv om han inderst inde udmærket vidste, at det netop var noget, Mynster og ikke teaterdirektionen bestemte. Desuden kan Mynster meget vel have været forudindtaget. Inden besøget havde provst Gutfeld, der netop havde anbefalet *Alsol* til Det Kongelige Teater på Andersens foranledning, sendt et brev til Mynster, hvori han skriver, at man sporer “sand Genialitet” og “varm Følelse forenet med en levende Phantasi” hos den unge digterspire, inden han afslutningsvis udtaler, at Andersen efter de nødvendige studier ad are uden tvivl kunne gøre sig værdig til “e t h æ d r e n d e D i g t e r n a v n”. Og det var unægtelig ikke lige det, der var teaterdirektionens eller for den sags skyld Mynsters hensigt med at give Andersen en uddannelse. De ville uddanne ham til en nyttig samfundsborger.

Andersen fortalte aldrig i sine selvbiografier om hverken besøget

eller den efterfølgende poetiske epistel, han sendte Mynster, der siden gjorde en næsten lige så eventyrlig karriere som Andersen og endte som kongelig konfessionarius, hofpræst og Sjællands biskop, en position der i realiteten gjorde ham til den danske statskirkes førstemand. Man kan måske forstå, at Andersen tav om epistlen, fordi den afslører noget om, hvor hardhudet han egentlig var, når man tager i betragtning, at Mynster havde læst ham teksten. Han ville frem uanset hvad. Derimod kunne en beretning om visitten have bidraget til myten om den grimme ælling, der måtte gå så meget ondt igennem. Men han glemte aldrig Mynsters opførsel. Fa måneder efter at han havde haft sit egentlige gennembrud med *Improvisatoren*, nævner han i et brev til Henriette Hanck 17. november 1835 forskellige, der har krænket ham bl.a. Mynster: “Jeg har nu engang den fixe Idee, at [...] den Dreng [...] hvem Biskop Münster lod vide, for 12 Aar siden [*sic*], at det var en Naade at man vilde lade ham studere, dog skal faae et Navn, lige saa berømt som hine.”¹¹

H.C. Andersen blev endnu en gang mindet om besøget hos Mynster 18. november 1874, da hans nære ven og læge Emil Hornemann bad ham om et bidrag til en buste af den afdøde biskop, der skulle opstilles på Frue Plads. Men Andersen blev ude af sig selv over anmodningen. Dagbogen fortæller: “Jeg blev heftig, sagde at jeg havde imod denne Mand, der havde saaret mig, jeg kom derved ind igjen i bittere Tanker om de mange Tyranner jeg har levet under.”

Jakob Peter Mynster (1775-1854), præst i Spjellerup fra 1801-1811, hvor han blev kapellan ved Vor Frue Kirke i København. Sjællands biskop 1834 (Det Kongelige Bibliotek).

Det blev sidste gang, Andersen nævnte Mynster, og det er faktisk en af de få gange, han overhovedet omtales. Går man hans dagbøger og selvbiografier igennem, glimrer Mynster nærmest ved sit fravær, selv om de to herrer jævnligt må have mødt hinanden, for de færdedes i de samme kredse. Han nævnes faktisk kun fem gange i dag-

bøgerne. Første gang er 10. august 1850, hvor Andersen noterer, at Frederik VII et par dage før var blevet gift med grevinde Danner, men han kan åbenbart ikke få sig selv til at tage Mynsters navn i munden, og man mærker galden syde, når han skriver: "Biskopen viede og holdt hende [*grevinde Danner*] siden længe i Haanden og undskyldte at Talen

ikke var saa god som den skulde da han havde saa kort Tid til at forberede sig i.”¹ Hvis man ikke vidste, det var Andersen, der førte pennen, skulle man tro, at det var fru Heiberg, som ikke kunne udstaa grevinden.

Det blev ikke meget bedre, da Andersen var til sin og Mynsters ven H.C. Ørsteds begravelse 18. marts 1851. Pennen er igen spidset, nar han skriver: “Biskoppen talte ikke, (som jeg senere hører, han taler ikke uden han bedes derom og det var ikke skeet, da Tryde mældte sig for at tale; skal der bedes *Vennen* at tale over Vennen, burde han ikke have gjort det, da Hoben, jeg mener haade med Stjerner og Vadmel lægge mærke dertil.”¹⁴ Andersens forargelse var sa stor, at notatet næsten gik ordret over i *Mit Lids Eventyr*: “Provst Tryde holdt Talen, ikke Biskop *Mynster*, han var ikke bleven anmodet derom! sagde man, undskyldende, men skulde Vennen bedes om at tale over Vennen! Jeg trængte til at græde, jeg kunde det ikke; det var, som om mit Hjerte skulde gaae itu!”¹⁵

Ni ar senere var den gal igen. I 1860 udkom et bind med et udvalg af Mynsters breve. Den 16. december fortæller dagbogen: “I Mynsters Breve læste jeg hans Roes over Barselstuen hvor jeg ikke er Navngivet, hans Ængstelighed for at tale godt om “Improvisatoren”, hvor mit Navn stod. Lynende gal.” Misstemningen holdt sig hele dagen. Om aftenen gik han oven i købet forstemt hjem fra Det Kongelige Teater, hvor han afsluttede notatet med en bemærkning om, at han “sidder nu dvask hjemme”.¹

Mynster var dog ikke sa bange for at rose “Improvisatoren”, som Andersen vil give indtryk af. Biskoppen læste tilsyneladende først romanen i maj 1837, altsa to ar efter udgivelsen. Det skete i en hestevogn under en visitatsrejse nede ved Karise: “Paa Reisen havde jeg det godt, og jeg læste saa flittigt i min Vogn, at jeg kom 100 Sider fremad i “Improvisatoren”. Uagtet alle dens Mangler, og uagtet Heltens Blanding af Svaghed og Forfængelighed, er den dog temmelig poetisk, og jeg læser den med Interesse.”¹⁷

Noget mere detaljeret var han, da han 1. april 1845 fortalte et familie-medlem om “Den nye Barselstue”, som blev opført anonymt: “Det er virkelig meget moersomt, og skrevet med Talent og “Geschick” [*divs. handlag*]. Det er en Poet, som har gjort Barsel med et Skuespil, der har frembragt Furore, og som modtager Gratulationer af en Mængde, meget vel udtænkte Personer, hvorved da alle slags Vittigheder og Allusioner forekomme, men alle i en meget godmodig Art; omsider opdages det, at ikke den Omtalte er Fader til Barnet, men en Ven er det, hvem man troede dod, og som gierne overlader den stakkels Poet Fader Rettighederne. Stykket bliver spilt overmaade godt, og især er Fru Heiberg ganske fortræffelig; – det er en noget ældre Pige, lidt prosaisk, men med meget tort Lune. Det er igien noget ganske Nyt, som man ikke for har seet af hende.”¹

Ligesom H.C. Andersen ikke spiller nogen rolle i Mynsters breve, er sidstnævnte ogsaa en

udpræget bifigur i Andersens. Men det betyder ikke, at han slet ikke interesserede sig for hans gøren og laden. Da H.C. Ørsted udgav *Aanden i Naturen* (1849-50) gjorde Mynster indsigelse i en artikel i *Nyt theologisk Tidsskrift* I, 1850, 291-315 (samt en replik i samme II, 1851, 66-82). H.C. Andersen reagerede straks i et brev til H.C. Ørsted 3. august 1850, hvor Mynster indirekte karakteriseres som ret så indskrænket: "Jeg kan ikke forstaae mig paa vor Biskop; jeg synes dog, at han maa indsee og forstaae, hvad jeg har som den solklare Dag."¹⁹ At Andersen virkelig har nærlæst Mynsters indsigelse, så han mange år efter kunne huske detaljer, afslører et brev til H.C. Ørsteds datter Mathilde dateret Basnæs 28. maj 1865. Her fortæller han, at han netop er ved at læse Heinrich Heines samlede værker, og noget af det første, der sprang ham i øjnene var en frase, han kendte: "Mynster siger nemlig i sin Pjece mod "Aanden i Naturen", at det gaaer saa vidt i vor Tid, at en af de største Digtere tillader sig at sige: "Hellere en ond Samvittighed end Tandpine!". Deres Fader spurgte mig om, hvem der kunde have sagt Sligt; jeg vidste, at det var Heine og sagde det, idet jeg blev oprørt paa Mynster, der jo godt maatte vide, hvem det var, han citerede, men var saa u æ r l i g ikke at nævne Forfatteren. Naturligviis indsaee han nok, at havde han sagt: "H e i n e siger", da var hele Anklagen faldet bort; thi man kan ikke paa den Maade benytte en humoristisk Digter, mindst stille Heine frem som en s t o r Digter, der skal vise sin Tids m o r a l s k e Standpunct. Det vidste nok Bispen; men luur ham, om han

sagde det! Jeg var ogsaa meget vred derover."²⁰

Mærkeligt nok gav Mynsters dod ikke anledning til følelseladede kommentarer fra Andersens side. Tværtimod skriver han 30. januar 1854 fuldstændig lidenskabsløst til Henriette Wulff: "Imorges døde Biskop Münster; hvem mon nu bliver Sjællands Biskop, jeg mener Clausen, men Folk sige at det nok ikke skeer."²¹ Andersen tog da ogsaa fejl. Det blev ikke professor H.N. Clausen, men valget faldt derimod på Hans Martensen, som i øvrigt udløste Kierkegaards voldsomme angreb på Mynster og statskirken, da han kaldte Mynster et sandhedsvidne på linie med apostlene ved en mindehøjtidelighed for den afdøde biskop. Kierkegaards angreb kom dog først et års tid senere, men H.C. Andersen omtaler det tilsyneladende slet ikke i det bevarede brevmateriale. Vi ved det ikke, men alt tyder på, at Andersen ikke har været særlig optaget af striden. Det var ikke Mynster som kristen eller kirkens mand, der interesserede ham. Han var først og fremmest optaget af, at mennesket J.P. Mynster havde såret ham rent personligt. Når han endelig skulle fokusere på ham som åndspersonlighed, var det i relation til H.C. Ørsted, hvor han altså gik stik modsat Kierkegaard.

Tilbage står kun to spørgsmål: hvordan fik den unge Andersen den idé, at han skulle i skole i Sorø, og hvorfor valgte Mynster at sætte ham i Slagelse Latinskole hos Simon Meisling fremfor Sorø Akademi, der var

blevet nedlagt som undervisningsinstitution i 1793, men netop blev genoprettet som latinskole med en akademisk overbygning i 1822. Hvad svaret på det første spørgsmål angår, har det været foreslået, at Andersen så det som et fingerpeg og et tegn fra himlen, at Sorø Akademi efter branden i 1813 netop blev genoprettet på samme tid, som han selv skulle i latinskolen. Et andet og måske mere sandsynligt forslag har været, at det kan ses som en ønskedrøm med baggrund i hans bekendtskab med digteren B.S. Ingemann, som netop i sommeren 1822 var blevet udnævnt til lektor i dansk sprog og litteratur ved akademiet.”

Svaret på det andet spørgsmål skal givetvis søges flere steder. For det første hed det i § 16 i bekendtgørelsen om genoprettelsen af Sorø Akademi 31. maj 1822: “Ikke alene Adeliges og lige med Adelen Privilegeredes, men ogsaa andre Embedsmænds og agtbare Borgeres Børn af god Opdragelse skal have Adgang til at antages som Elever.”¹ På den baggrund var Andersen som søn af en fattig friskomager og en vaskerkone udelukket på forhand. For det andet skete optagelsen til den lærde skole på Sorø Akademi efter en optagelsesprøve i slutningen af september 1822, hvorved man fordelte eleverne, der på forhand var antaget af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler, i tre klasser.² Med sin ringe skoleuddannelse kunne Andersen heller ikke i denne sammenhæng komme i betragtning. Og endelig er der endnu en forklaring, som man indirekte finder

i Mynsters *Meddelelser om mit Lævnet*, hvor han fortæller om sit virke som medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler. Da han tiltrådte i 1817 lagde han stor vægt på at forbedre kvaliteten af latinskolerne ved at indføre fælles lærebøger og pensum i hele landet, ligesom han ønskede at hæve lønningerne for at tiltrække kvalificerede lærerkræfter, dvs. dygtige pædagoger, der kunne uddanne de unge til gode embedsmænd, præster etc. Men Sorø Akademi, hvor lærerne fra den akademiske overbygning bl.a. Ingemann også skulle undervise latinskolens øverste klasse, fik en særstatus. Det skulle nemlig primært være et sted, hvor man beskæftigede yngre videnskabsmænd, der havde dyrket andre studier end de gængse, der hørte til en ansættelse inden for undervisningsvæsenet, og det siger for så vidt alt, at han selv udtaler, at Sorø Akademi fuldt så meget var oprettet for lektorernes skyld som elevernes. På den baggrund ville det selvfølgelig have været fuldstændig utænkeligt at sende H.C. Andersen til Sorø, hvor man ikke nødvendigvis kunne give ham den undervisning, han behøvede, i og med at han manglede den mest basale viden. Det kunne Meisling til gengæld. Han repræsenterede alle de moderne pædagogiske tanker, Mynster stod som repræsentant for. Skulle der være fornuft i at bekoste en dyr uddannelse på den unge Andersen, og det protesterede Mynster på intet tidspunkt imod, måtte den fra et borgerligt synspunkt give et rimeligt afkast. Den samme tankegang havde Andersens omgangskreds i øvrigt

også. Andersen skulle uddannes til at være embedsmand ikke en ny Shakespeare eller Oehlschläger. Det begreb Andersen ikke, og han kom vel dybest set heller aldrig til at forstå det, fordi han

inderst inde altid var fremmed for en borgerlig tilværelse. Hans univers var og blev kunstens. Derfor var det måske lidt uretfærdigt, at han ikke ville give et bidrag til Mynsters buste.

Noter

- ¹ H.C. Andersen: *Mit Livs Eventyr* udg. af H. Topsøe-Jensen, I, 1975, s. 65 (herefter MLE).
- ² Ib. s. 73.
- ³ Edvard Collin: *H.C. Andersen og det Collinske Huus*, 1882, XVI.
- ⁴ H.C. Andersen: *Mit eget Eventyr uden Digtning* udg. af H. Topsøe-Jensen, 1942, s. 48 og MLE I, s. 77.
- ⁵ *H.C. Andersens Levnedsbog*, paany udgivet af H. Topsøe-Jensen, 1962, s. 92.
- ⁶ Ib.
- ⁷ Ib.
- ⁸ Hans Brix: *H.C. Andersen og hans Eventyr*, 2. udg., 1970, s. 176f.
- ⁹ Ib. s. 176.
- ¹⁰ *Nogle Blade af J.P. Mynster's Liv og Tid* udg. af C.L.N. Mynster, 1875, s. 199.
- ¹¹ *Anderseniana* Vol. X, 1942, s. 117.
- ¹² *H.C. Andersens Dagbøger* udg. af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab under ledelse af Kåre Olsen og H. Topsøe-Jensen, X, 1975, s. 360 (herefter *Dagbøger*).
- ¹³ *Dagbøger* III, 1974, 424.
- ¹⁴ *Dagbøger* IV, 1974, 21.
- ¹⁵ MLE II 128.
- ¹⁶ *Dagbøger* IV, 1974, 473.
- ¹⁷ *Breve fra J.P. Mynster*, 1860, s. 175.
- ¹⁸ Ib. 197f.
- ¹⁹ *Breve fra Hans Christian Andersen*, II, 1878, s. 247.
- ²⁰ Ib. 519f.
- ²¹ *H.C. Andersen og Henriette Wulff. En Brevveksling* ved H. Topsøe-Jensen, II, Odense 1959, s. 160.
- ²² Helge Torm: *H.C. Andersens Sorø I*, Sorø 2006, s. 37.
- ²³ Ib. 36f.
- ²⁴ *Academia Sorana. Kloster - Akademi - Skole*, 1962, s. 96.
- ²⁵ J.P. Mynster: *Meddelelser om mit Levnet*, 1854, s. 215.

Panofkas stambog

af førstebibliotekar Niels Krabbe,
Det Kongelige Bibliotek

Panofkas stambog (mu 7205.1014) er et af Musik- og Teaterafdelingens fineste manuskripter. Stam-bogen blev købt af biblioteket i 1972 og foreligger nu som gennemkom-menteret faksimileudgave, udgivet af den tidligere leder af Musikafdelingen, førstebibliotekar Eva-Brit Fanger på Hans Schneider Verlag i Tutzing. Efter købet i 1972 viede Eva-Brit Fanger en meget stor del af sin fritid – dels gennem alle arene som ansat på KB, dels i de efterfølgende år som pensioneret – til en minutios gennemforskning af dette interessante manuskript, der ved første øjekast fremstod som noget af en udfordring: Hvem var Panofka? Hvad blev der af stambogen efter at Panofka var holdt op med at interessere sig for den? Hvad var det for værker eller brudstykker af værker, de mere end 80 komponister havde indført i stambogen? Hvilken musikhistorisk interesse havde stambogen i øvrigt?

Disse og mange andre spørgsmål er forsøgt besvaret i Eva-Brit Fangers omfattende kommentarer til faksimileudgaven, der overordnet tegner et interessant billede af et lille hjørne af det 19. arhundredes europæiske musikhistorie.

Heinrich Panofka (1807-1887) var tysk violinist, senere sang-pædagog, og i mindre grad komponist. I de to første egenskaber – ikke mindst som omrejsende virtuoso – havde han et vist navn i sin samtid, men havde det ikke været for de spor han har efterladt sig i form denne stambog, havde næppe nogen i eftertiden fundet det ulejligheden værd at beskæftige sig med ham.

Stambøger var forholdsvis almindelige i første halvdel af 1800-tallet. Den rejsende kunstner eller skønannd indsamlede undervejs hilsner i form af ”gode ord”, digte, kloge råd, eller – som i Panofkas tilfælde - musikfrag-menter. Hvis ejeren af stambogen var tilstrækkelig berømt, var det vel en ære at få lov at skrive i bogen; var det derimod den skrivende, der var den berømte, var det en ære for ejeren af bogen at modtage hans hilsen. Panofkas stambog har eksempler på begge dele.

Det, der gør netop denne stambog interessant, er dels, at der er tale om en ren nodebog (med to undtagelser er der udelukkende musikalske hilsner i bogen), dels at der blandt de mange indførsler er autografer af 1800-tallets ubetinget mest betydelige europæiske komponister. Hertil skal føjes, at visse af indførslerne – dog fortrinsvis af de mere ukendte musikere og komponister – udelukkende kendes fra Panofka; at de altså er unika. Et af Eva-Brit Fangers anliggender med sine undersøgelser, der gennem arene medførte rejser til alverdens biblioteker og arkiver, var netop at klarlægge disse